

СТИЛІ ГУМОРУ ОСІБ ІЗ РІЗНИМИ ПРОФІЛЯМИ КОНСТЕЛЯЦІЇ РИС ТЕМНОЇ ТЕТРАДИ ТА СВІТЛОЇ ТРІАДИ

HUMOR STYLES OF PERSONS WITH DIFFERENT PROFILES OF THE DARK TETRAD AND LIGHT TRIAD CONSTELLATION TRAITS

У статті здійснено теоретико-емпіричне дослідження зв'язку рис Темної Тетради та Світлої Тріади з проявами стилів гумору. Гумор – форма соціальної гри, яка дає змогу отримувати емоційне задоволення від несерйозних невідповідностей, гумор виконує низку важливих і «серйозних» психологічних функцій, які, імовірно, трансформувалися в еволюційному контексті. Гумор також є вищим захисним механізмом і механізмом регуляції емоцій, за допомогою якого особистість може протистояти складним ситуаціям, негативному афективному напруженню, регулювати «рівновагу» психічного здоров'я. На основі виявлених різних типів Темної Тетради та Світлої Тріади засвідчено важливість адекватного рівня нарцисизму в комплексі з проявами високого рівня гуманізму, що дасть змогу понизити рівень субклінічної психопатії. Порівнюючи всі три профілі, можна спостерігати спільні риси, зокрема вищі рівні нарцисизму й макіавеллізму в кожному та приблизно на одному й тому ж рівні залишаються риси Світлої Тріади. Проте існують і різкі відмінності: у першому кластері спостерігається низький рівень садизму, натомість в інших двох кластерах прояв садизму не є найнижчим показником і домінує над виявами рис Світлої Тріади. Також вищий прояв здорового нарцисизму продукує афіліативний стиль гумору, завдяки якому особистість має змогу вибудувати міжособистісні зв'язки й задовольняти власні потреби в прийнятті, визнання та належності. Натомість частка деструктивного нарцисизму продукує агресивний гумор, проте також може свідчити про захисний механізм і використовуватися особистістю як дотеп, що, у свою чергу, є лише вивільненням агресивного чи лібідинозного трибу. Парадоксальність поєднання афіліативного й агресивного гумору в контексті сполучення високого макіавеллізму із садизмом свідчить про потребу привернення уваги та захоплення за допомогою жартів з акцентами емоційної (можливо, і фізичної) жорстокості.

Ключові слова: гумор, Темна Тетрада, Світла Тріада, нарцисизм, макіавеллізм, психопатія, садизм, кантіанство, гуманізм, віра в людство, агресивний стиль гумору, афіліативний стиль гумору, самопідтримую-

чий стиль гумору, самопринижуючий стиль гумору.

The article carries out a theoretical-empirical study of the connection between the features of the Dark Tetrad and the Light Triad in the manifestations of humor styles. Humor is a form of social play that allows us to derive emotional satisfaction from non-serious inconsistencies, humor serves a number of important psychological functions that likely contributed to our survival as a species. Humor is also a superior defense mechanism and emotion's regulation mechanism that allows an individual to face difficult situations without being overwhelmed by unpleasant emotions, which can promote mental health.

Based on the identified different types of the Dark Tetrad and the Light Triad, the importance of an adequate level of narcissism combined with manifestations of a high level of humanism reduce the level of psychopathy. Comparing all three profiles there are such commonalities: higher level of narcissism and machiavellianism in each, and roughly the same level of Light Triad traits. However, there are striking differences, for example, a low level of sadism is observed in the first cluster, whereas in the other two clusters, the manifestation of sadism is not the lowest indicator and dominates the manifestations of the Light Triad traits. It is also worth noting that a higher manifestation of healthy narcissism produces a more pronounced affiliative style of humor, thanks to which the individual is able to build interpersonal relationships and satisfy his own needs, in particular, the need for acceptance, recognition and belonging. Instead, a portion of destructive narcissism produces aggressive humor, but it can also indicate a defense mechanism and be used by the individual as a joke, which in turn is only a release of an aggressive or libidinous tribe. The paradoxical combination of affiliative and aggressive humor in the context of combining high Machiavellianism with sadism indicates the need to attract attention and admiration through jokes with accents of emotional (and possibly physical) cruelty.

Key words: humor, Dark Tetrad, Light Triad, narcissism, machiavellianism, psychopathy, sadism, kantianism, humanism, faith in humanity, aggressive style of humor, affiliative style of humor, self-supporting style of humor, self-deprecating style of humor.

УДК 616.89-008.442.6
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.52.23>

Клименко М.Р.

доктор філософії з психології,
доцент кафедри теоретичної
та практичної психології
Національний університет
«Львівська політехніка»

Паньків К.І.

магістр кафедри теоретичної
та практичної психології
Національний університет
«Львівська політехніка»

Вступ. Одним із видів соціальної активності, у якому особистість маніфестує себе, є гумор, який слугує низці не лише соціальних, а й емоційних і когнітивних функцій. Неодноразово в працях З. Фрейда [6; 7], В. Руха та Дж. Кьолера, Дж. Гольдштейна [10; 17], Р. Мартіна [14] та інших психологів-науковців висувалася гіпотеза, що гумор використовується людьми як метод саморегуляції, захисний механізм, спроба саморозкриття особистості й самовтілення у вербальних виразах

дотепного ставлення до життя [18]. К. Боллас, наприклад, також дуже влучно змальовує вплив гумору на психотерапевтичний процес: гумор може каталізувати форму ставлення до часу в терапії (динаміка стосунку), уможливило інтерсуб'єктивний контакт із пацієнтом; гумор дає змогу контактувати з Я пацієнта, що функціонує на різних рівнях структурної організації, навіть з органічною симптоматикою (наприклад, деменцією); у гуморі наявні як Его, так й об'єкти

є тим важливим, чим, на думку К. Болласа, часто нехтували в терапії [3].

Разом із тим, оглядаючи соціально-поведінкові в зміни умовах російсько-української війни, ми можемо спостерігати збільшення активності діяльності сфер створення гумору задля послаблення напруження та стресу, а також, щоб відволіктися від постійних новинних потрясінь. Зокрема, можна помітити, що в мережі Інтернет поширений виклад новин у гумористичному форматі. Проте якщо розглядати гумор з точки зору особистості, то з появою мережі Інтернет і продукуванням розважального контенту на його просторах ми стикаємося з певним усвідомленням, що, незважаючи на велику кількість едукативного контенту, люди все частіше звертаються до розважального контенту, зокрема комедійного жанру. Також наша увага була прикута до виявів рис Світлої Тріади й Темної Тетради, а саме кантіанства, гуманізму та віри в людство у Світлій і нарцисизму, макіавеллізму, психопатії, садизму в Темній. Такий фокус у дослідженні є актуальним задля підтвердження того, що ці риси можуть актуалізуватися в стилях гумору, окрім того, уявлення про сьогоденне суспільство як нарцисичне або схильне до нарцисизму має під собою прямий зв'язок із функціонуванням міжособистісних стосунків і суб'єктивним благополуччям індивіда. Разом із цим людина використовує гумор задля уникнення таких соціальних переживань, як сором, провина та створення певного стосунку з іншим індивідом. Проте гумор як психологічний феномен досліджується рідко й не є розкритим повністю, саме тому важливо розібрати поняття комічного та гумору в різних його аспектах і видах.

Мета статті – теоретично проаналізувати й емпірично дослідити особливості стилів гумору відповідно до профілів констеляції рис Темної Тетради та Світлої Тріади.

Методи. Для дослідження використані теоретичні методи вивчення проблематики (теоретико-методологічний аналіз концепцій і підходів до проблем проявів стилів гумору й виявів рис Темної Тетради та Світлої Тріади). Для збирання емпіричних даних використано короткий опитувальник Темної Тетради (The Short Dark Tetrad (SD4) Д. Полхуса); шкалу Світлої Тріади (The Light Triad Scale (LTS) С.Б. Кауфмана); маркери факторів Великої п'ятірки, BFFM-50 (Л.Р. Голдберга); опитувальник стилів гумору (Humor Styles Questionnaire (HSQ) Р. Мартіна). Для опрацювання отриманих емпіричних даних застосовано метод кластеризації, багатомірний непараметричний критерій Краскелла-Уолліса.

Результати. Проблематика психологічного феномена гумору з'являється ще в античні часи в працях Аристотеля, де смішне постає

як помилка й неподобство, що нікому не завдає шкоди й ні для кого не згубне. Аристотель дивиться на «жарт» як певну форму зарозумілості, проте зарозумілості інтелектуальної, з розфарбованим розумом «підтекстом», часом бачить у жартах корисне. Первинно це теорія переваги, що зав'язана на уявленні про те, що через гумор людина виявляє свою перевагу над іншими (людьми або речами), а сміх – це реакція нашого організму на усвідомлення такої переваги [1].

Теорія розрядки стосується психічних і психологічних функцій комічного: розумової розрядки, відпочинку, зняття напруження. Одним із перших прихильників цієї теорії став Е.Е. Купер Шафтсбері у філософсько-естетичному творі “Sensus Communis: Есе про свободу розуму та гумору” (1727). Пізніше до цієї теорії звернувся О. Бейн, а розвинув її остаточно Г. Спенсер: він стверджував, що акумульована під час різних видів діяльності запас енергії має розряджати, а гумор укупі зі своїм фізіологічним проявом – сміхом – дають людині саме таку можливість. При цьому Г. Спенсер зробив ще одне важливе для нас зауваження: сміх не завжди є реакцією на ситуацію, у якій усі її учасники почуваються комфортно. У цій теорії владу віддано оповідачеві жарту, тоді як слухач може лише йти тим шляхом, що вказав оповідач [10]. Загалом більшість навіть сучасних теорій комічного визнають, що розрядка може бути елементом гумористичної ситуації, але піддають сумніву її обов'язковість.

Третьою й найбільш сучасною філософською теорією комічного є теорія невідповідності, яка переважно займається вивченням гумору (а не сміху, як дві попередні), а саме того, що робить об'єкт смішним. Метою такого підходу є розкриття того, як саме ефект гумористичного задоволення бере свій початок у невідповідності. Згідно із цією теорією, смішним може бути те, що дисонує з нашими очікуваннями від ситуації. Оскільки деякі невідповідності призводять до непорозуміння, негативних емоцій і навіть страждань, зрозуміло, що не всі невідповідності можуть бути джерелом комічного.

З. Фройд запропонував один із перших системних підходів до теорії розрядки. Відповідно до теорії З. Фрейда, існує три типи або категорії цього феномена, а саме: дотепність або жарт; гумор; комічність. Кожен із цих пунктів включає різний механізм, під час якого фізична енергія зберігається або економиться й унаслідок цього розсіюється у вигляді сміху. Жарти використовують когнітивні методи: заміщення, конденсацію, уніфікацію та вільні асоціації, що слугують як вид відволікання Супер-Его, даючи змогу несвідомим агресивним і сексуальним імпульсам повставати з Ід, щоб мати коротке вираження та насолоду [6].

Гальмівна енергія, яка зазвичай потрібна для придушення цих лібідіозних імпульсів, на короткий час стає зайвою, тому в результаті жарту саме ця енергія виділяється у вигляді сміху. З. Фройд називав звільнення лібідіозного потягу тенденційним елементом жартів, тоді як когнітивні техніки, задіяні в жарті, називалися нетенденційними елементами [7].

Друга категорія явищ, пов'язаних зі сміхом, єдина, яку З. Фройд назвав гумором, виникає в стресових або аверсивних ситуаціях, у яких люди зазвичай відчувають негативні емоції (страх, смуток, гнів). Задоволення від гумору загалом виникає внаслідок вивільнення енергії, яка була б пов'язана із цією хворобливою емоцією, але тепер стала зайвою. З. Фройд проводить різку різницю між гумором і дотепністю. Гумор у його розумінні має значення доброзичливого та співчутливого задоволення від іронічних аспектів життєвих нещасть, натомість дотепність використовується в значенні більш агресивного й має менш психологічно здоровий фундамент, якщо ж говорити з лінгвістичного погляду, то дотепність використовується в значенні підколювання, тобто негативно забарвленої дії. Також варто зазначити, що в книзі З. Фройда розглядає гумор як дію батьківського Супер Его, яке намагається втішити й заспокоїти тривожне Его [6]. Комічне ж стосується невербальних джерел веселощів, таких як фарс, невідповідна помпезність, саме завдяки цим характеристикам спостерігач мобілізує певну кількість розумової або ідейної енергії в очікуванні, що має статися. Коли ж очікуване стається, то енергія вивільняється за допомогою сміху. Це вплинуло на припущення, що комічне включає в себе захоплений сміх над власною інфантильною поведінкою чи поведінкою інших або, як він описує його, «відновлений утрачений сміх дитинства» [6].

Психолог-науковець Р. Мартін виділяє декілька видів і форм гумору, зокрема чотири види гумору: самопідтримуючий, агресивний, афіліативний, само принижуючий. На цьому варто акцентувати увагу, коли ми говоримо про гумор, адже зазвичай ми говоримо про гумор саме в позитивному ключі й тому відкидаємо інший полюс, а саме негативне вираження. Р. Мартін описує агресивний і самопринижуючий гумор як такий, що має зневажливе забарвлення та має на меті скривдити себе або ж інших, проте, на відміну від агресивного, самопринижуючий має функціонування саме під час стимуляції розвитку стосунків із навколишніми [14].

Концепція Темної Тетради базується на багаторічних дослідженнях констеляції макіавеллізму, нарцисизму, психопатії в дослідженнях Д. Полхуса й К. Вільямс [16]. До концептуалізації Темної Тетради садизм згодом додано як «четвертий елемент». Садизм являє собою

комбінацію різних поведінкових, когнітивних і міжособистісних характеристик, пов'язаних із задоволенням у зв'язку із заподіянням фізичного чи емоційного болю іншим людям [2; 8], щоб контролювати, карати та принижувати інших.

Тож стисло: Темна Тетрада складається з нарцисизму (підвищена зосередженість на собі, вияв особистісної грандіозності), макіавеллізму (схильність експлуатувати інших заради власної вигоди, ставлення до інших як до засобу досягнення цілей), психопатії (ігнорування почуттів інших, схильність до порушення соціальних норм і моральних імперативів гармонійної взаємодії у соціумі) та садизму (задоволеність від домінування над іншими) [4].

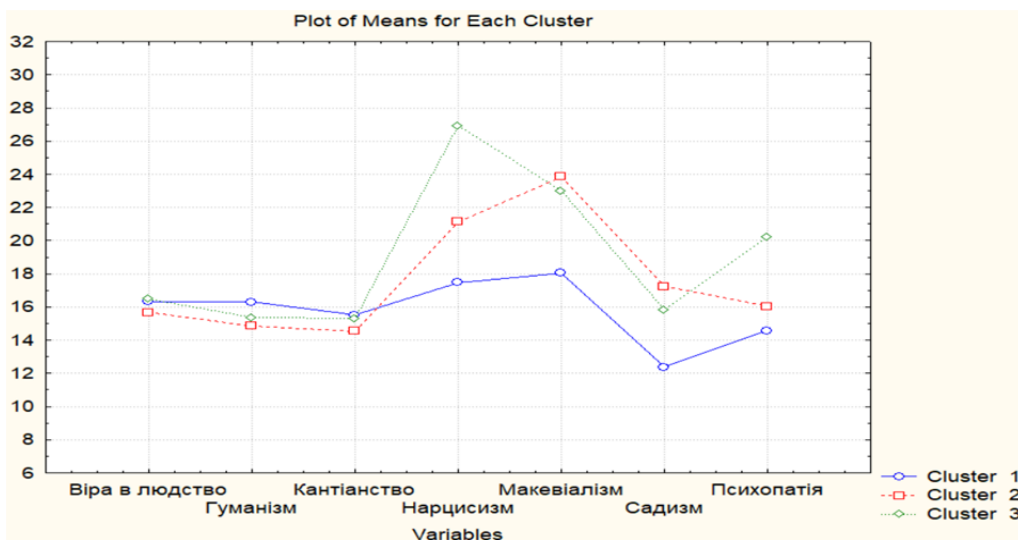
Світла Тріада за допомогою робіт С. Кауфмана концептуалізується так: наявність віри в людство, або віра в те, що люди загалом добрі; гуманізм, або віра в те, що люди будь-якого походження заслуговують на повагу та вдячність; кантіанство, або віра в те, що до інших варто ставитися як до самоцілі, а не як до пішаків у власній грі [5; 9; 13].

В актуальному дослідженні ми об'єднуємо два набори рис для сприяння подальшій інтеграції та вибудовування комплексної картини з доповнюючих сторін особистості, що не виключають одна одну.

У сенсі описаного вище можна припустити комплементарний взаємозв'язок між нарцисичними, психопатичними, садистичними рисами й негативними стилями гумору (тобто агресивними та принизливими). Зокрема, психопатія й грандіозний нарцисизм пов'язані передусім із прагненням просунутися вперед. Також гумор можна розглядати як форму техніки самопрезентації, яку використовують люди з нарцисичними (полюс грандіозності чи сенситивності) та психопатичними рисами, щоб підтримувати й покращувати свою репутацію під час взаємодії з іншими [12]. Натомість афіліативний гумор, гумор за погодженістю пасуватимуть активному вияву рис Світлої Тріади, що підтримуватиме стратегію ефективної соціальної взаємодії.

Емпіричне дослідження. У межах проведеного дослідження опитано 80 респондентів віком від 17 до 26 років (середній вік становить 19 років). За допомогою одного з методів кластерного аналізу k-середніх виокремлено три кластери та проаналізовано типологізацію особистісних профілів відповідно до рис Темної Тетради та Світлої Тріади (див. рис. 1). Поділ вибірки відповідно до кластерів сформувався так: перший кластер – 21 (26% вибірки); другий кластер – 36 (45%); третій кластер – 23 (29%).

Перший кластер – група із середнім виявом макіавеллізму й низьким проявом рис садизму

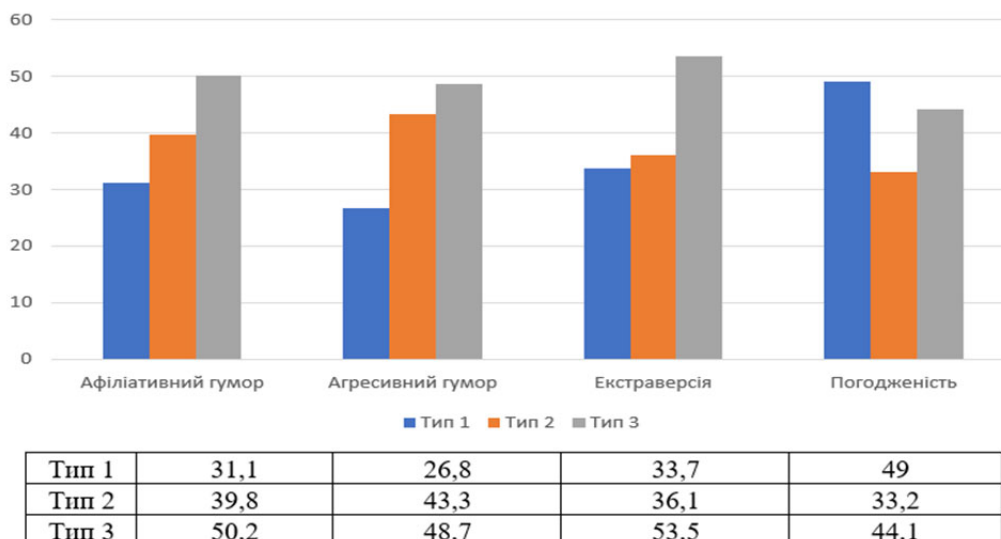

Рис. 1. Виокремлені профілі рис Темної Тетради та Світлої Тріади: 1 – помірний макіавеллізм із низьким садистичним виявом; 2 – високий макіавеллізм із низьким проявом кантіанства та садистичним максимумом у вибірці; 3 – високий нарцисизм із низьким рівнем гуманізму та психопатичними рисами

відповідно до середніх значень (низький рівень вияву рис Темної Тетради). У першому кластері макіавеллізм і нарцисизм мають вигляд найбільш «здорового», оскільки вияв Світлої Тріади в цьому кластері переважає, про це стверджує найнижчий рівень садизму й низький рівень психопатії порівняно із середніми показниками. Другий кластер – група з високим рівнем макіавеллізму та найменшим виявом рис Світлої Тріади, зокрема кантіанства (помірний вияв рис Темної Тетради),

третій – профіль, що характеризується високим рівнем нарцисизму, проте низьким рівнем Світлої Тріади, зокрема риси гуманізму (високим рівнем вияву рис Темної Тетради).

Результати порівняльного аналізу підтверджують наявність відмінностей виявів стилів гумору й рис характеру від виявів рис Темної Тетради та Світлої Тріади (див. рис. 2): різниця між помірним макіавеллізмом із низьким садистичним виявом і високим нарцисизмом із низьким рівнем гуманізму (кластери 1 і 3).

Рис. 2. Відмінності показників шкал стилів гумору й характеру в трьох кластерах (тип 1: «Помірний макіавеллізм із низьким садистичним виявом»; тип 2: «Високий макіавеллізм із низьким проявом кантіанства та садистичним максимумом у вибірці»; тип 3: «Високий нарцисизм із низьким рівнем гуманізму та психопатичними рисами»)

Характерні статистичні відмінності зафіксовано за параметрами афіліативного гумору, агресивного гумору, екстраверсії та погодженості. Виявлено, що макіавеллізм поєднується також із потребою принизити іншу особу (не тільки використати її як засіб для досягнення цілі, а й утвердити свою позицію з прагненням обмежити свободу іншої особи, отримати задоволення від такого приниження іншого).

Показники шкал стилів гумору й характеру у виділених кластерах набувають вищих значень разом із набуттям яскравіших проявів Темної Тетради та Світлої Тріади, зокрема високим рівнем нарцисизму, а низький садизм комбінується з високим проявом Світлої Тріади, незважаючи на показник помірного макіавеллізму. Такі прояви можуть свідчити про те, що соціальна спрямованість показника віри в людство стає блокуючим виявом для показника психопатії. Отже, у разі вияву в особистості рис Світлої Тріади вияв у неї рис Темної Тетради понижується до проявів норми або здорових проявів, що не впливає на побудову міжособистісних стосунків індивіда, виявів макіавеллізму чи психопатичних тенденцій і власних нереалістичних уявлень і переконань.

1. Афіліативний гумор. Група з найвищим проявом нарцисизму й низьким проявом рис гуманізму характеризується провідним вибором афіліативного гумору для побудови міжособистісних стосунків, що уособлюється у внутрішній незадоволеній потребі до схвалення та прийняття, також проявляється в збереженні адекватної самооцінки. Афіліативний гумор є фундаментом для побудови міжособистісних стосунків, що є важливим чинником здорової особистості, які описувала Н. Мак-Вільямс, також указаний стиль гумору впливає на самоцінність, самооцінку та є провідним для соціально прийнятної поведінки, що виключає чинник асоціальності, девіантної чи делінквентної поведінки (злочинності, психопатії, високих проявів садистичних рис тощо) [15]. Спрямованість такого стилю на навколишніх є своєрідним бажанням отримати не лише схвалення та підтримку, а й можливість для власної ідеалізації суб'єктом, на який спрямований цей гумор, що також є проявом потреби належності до групи. Перемикання уваги на зовнішній соціальний прояв дає змогу особам із високим проявом нарцисизму не зосереджуватися на відчутті власного сорому, самотності, відкинутості, провини чи власному почутті меншовартості.

Поєднання нарцисизму з психопатією в кластері № 3 та вибір афіліативної стратегії гумору свідчить, що потреба в стосунку з іншими (відчуття власної значущості в цьому стосунку) зустрічається з грубою імпульсивною природою агресії щодо оцінки потреби афіліації як залежності. Особа потребує сто-

сунку й ненавидить цю потребу, адже переживає глибоку ураженість власного Я, зранену самоцінність у такому стосунку зі значущими об'єктами раніше. Можна припустити, що психопатичні акценти – реакція на страх відкидання, постійно тліючий нарцисичний гнів за досвід знецінення.

2. Агресивний гумор. Для вказаного типу характерним є вияв полярного до афіліативного стилю гумору, а саме агресивного стилю гумору, що також є проявом нарцисичного вияву. Описуючи саме поняття нарцисизму, незважаючи на первинний нарцисизм, який описували Х. Кохут і З. Фройд, ми можемо спостерігати вияви агресивної поведінки, зокрема стосовно деідеалізації об'єктів попереднього захоплення в осіб із високим виявом нарцисизму [7; 11]. Отже, можна говорити про вияв вказаного стилю як про нарцисичний захист, який характеризується самопіднесенням за рахунок знецінення навколишніх. Важливо зазначити, що для нарцисично ураженої особистості за високого прояву нарцисичних рис притаманний страх близькості, а саме побудови стосунків. Незважаючи на бажання осіб із високим проявом нарцисичних рис до належності, ми спостерігаємо в них тенденцію до контрзалежних стосунків, що виявляється в страху показати власну вразливість і збереженні власної автономності. Окрім вияву таких рис, використання цього стилю гумору може свідчити про бажання домінування, маніпулюванню й помсти (проектування власних образ на інших). Тож низький прояв гуманізму за високого рівня нарцисизму сприяє вищому прояву садизму. Агресивний стиль гумору можна сприймати як вияв компенсації та стиль подолання чи подавлення індивідом інтрапсихічного дисбалансу, зумовленого внутрішнім конфліктом між спрямованістю до домінування чи влади й власним почуттям неповноцінності.

Психопатичний супровід нарцисизму в кластері № 3 може свідчити про грандіозну й дуже виражену (навіть навмисну) знецінювальну жорстокість у жартах. Фактично це те, що ми називаємо нарцисичним гнівом, який використовує маску гумору для захисту «ураженого» сенситивного Я.

Тож маємо своєрідне нарцисичне розщеплення між агресивним та афіліативним гумором.

3. Екстраверсія. За високого прояву нарцисизму в третьому типі характерним є те, що найвищим показником є екстраверсія. Це пов'язано із соціальною спрямованістю й потребою в належності, прийнятті, схваленні та визнанні. Екстравертам притаманно ставити пріоритетом саме зовнішній світ, натомість власний світогляд і їхнє внутрішнє життя є менш важливими. Усе, що стосується саме інтроспекції чи власних думок/почуттів, викли-

кає певний страх, що можна пояснити надмірною кількістю саморуйнівних думок, тому це можна подавити лише зовнішнім шумом.

Пов'язуючи поняття екстраверсії з високим рівнем нарцисизму, ми можемо говорити про «втечу від себе», нестерпність переживань і думок нарцисичної особистості провокує її до прояву соціальної поведінки, яка спрямована на зовнішній світ. Це також пояснює підміну автентичного Я, адже існує страх відкинутості, який базується на переконанні власної вразливості, неповноцінності й жалюгідності. Питання нав'язливого почуття сорому в нарцисичних проявах маскується саме проявом екстраверсії та підміною соціально прийнятного й ідеалізованого образу Я. Такий стиль адаптації дає змогу уникнути нав'язливих думок, перебуваючи постійно в «соціальному шумі» й отримати схвалення та визнання за допомогою методу віддзеркалення. Метод віддзеркалення – спосіб невимушеного психологічного впливу на підсвідомість людини шляхом дзеркального відображення дій співрозмовника або надання зворотного зв'язку про його дії. Завданням екстравертивної стратегії є підтримання відносно стабільної адекватної самооцінки та самоцінності за рахунок можливого приниження або ідеалізації оточення й отримання соціального шуму задля відсутності негативного бачення індивіда про себе та нав'язливих думок і переживань, які можуть мати обсесивні вияви.

Високі показники екстраверсії в кластері № 3 вказують на соціальну орієнтацію нарцисизму. Цікаво, що нарцисизм у кластері № 3 грандіозний, імпульсивно-агресивний, проте все ж зберігає свій орієнтир на значущих Інших.

4. Погодженість. Високий прояв нарцисизму також має достатній прояв погодженості. За виявурис нарцисичної особистості погодженість проявляється в соціальному ключі, тобто можна стверджувати про соціальну орієнтацію у вигляді кооперації. Незважаючи на негативні прояви нарцисизму, зокрема саме зляканий нарцисизм, такий прояв нарцисизму може свідчити лише про здоровий нарцисизм, який характеризується властивістю до реалістичної самооцінки, відсутність потягу до всеохопної влади, прояв турботи щодо інших. Погодженість – це вміння пріоритетно ставити потреби інших вище за власні, з більшим виявом співчутливості шукають задоволення, допомагаючи іншим і працюючи з людьми, які потребують більше допомоги.

Риса погодженості за вияву здорового нарцисизму є проявом турботи щодо навколишніх, проте, незважаючи на здоровий нарцисизм, ми зіштовхуємося з низьким виявом гуманізму. Відповідно до діаграми кластерів, ми спостерігаємо достатній рівень психопатії, який дотичний до рівня гуманізму, адже

прояв агресивної поведінки й певною мірою відсутність емоційної участі притаманні також і проявам зляканий нарцисизму. Виникає тоді питання: чи можемо ми розглядати цей прояв як нарцисизм на межі здорового та зляканий? За високого прояву нарцисизму та достатнього рівня психопатії є ймовірність прояву як здорового нарцисизму, так і зляканий. Здорова сторона проявляється у високому рівні погодженості, тобто здатності індивіда до кооперації, побудові «безпечного стосунку», здатності до проявів турботи й підтримки, здатності задовольнятися власною силою без потреби отримання влади будь-якою ціною задля відчуття власної переваги. Зляканий проявляється у зворотних рисах, окрім того, у поєднанні з психопатією може мати прояви як асоціальної, так і делінквентної поведінки, що є наслідком низького рівня емпатії та низької емоційної участі, зокрема це впливає на побудову будь-яких міжособистісних взаємин.

Отже, амбівалентність таких проявів у цьому типі та прояв у ньому погодженості можуть свідчити про високий вияв Темної Тетради в порівнянні з виявом рис Світлої Тріади. Окрім того, такі результати, як описано вище, можуть свідчити про наявність вияву рис як здорового, так і зляканий нарцисизму, проте високий рівень погодженості є ознакою саме здорових проявів.

Висновки. Гумор є феноменом, що кружляє в багатогранному спектрі можливості здійснювати за допомогою його засобів вплив на інших осіб (наприклад, садистичний вплив); є способом задоволення потреб (наприклад, потреби афіліації чи «макіавеллістичних нужд»); є психодинамічним методом захисту від афективного напруження й агресивно-лібідального навантаження (породженого внутрішнім конфліктом) з інвестуванням у ментальний конструкт, що стає «сяйливим променем» чи «чорною стрілою», наприклад, у влучному вербальному висловлюванні; є способом вивільнення від обмежень обох сторін комунікативного процесу, виразною динамікою обміну психічним змістом у психотерапевтичному процесі зокрема.

Емпірично підтверджено, що вищий прояв здорового нарцисизму супроводжується вираженням афіліативного стилю гумору, завдяки якому особистість має змогу вибудувати міжособистісні зв'язки та задовольняти власні потреби, зокрема потребу в прийнятті, визнанні й належності. Натомість частка деструктивного нарцисизму йде поряд з агресивним гумором, що може свідчити про захисний механізм і використовуватися особистістю як дотеп, який, у свою чергу, є вивільненням агресивного чи лібідинозного трибу. Констеляція нарцисизму з низьким рівнем гума-

нізму демонструє дуальність феномена нарцисизму: потребу афіліації та підтвердження власної належності (цінності) й агресивне знецінення інших у гуморі, що дав би змогу тимчасово утервдити власну хитку та вразливу вартісність Я. Разом із тим нарцисична стратегія гумору характеризується помірним виявом погодженості, що задовольняє соціальну орієнтованість нарцисизму, зі збереженням фокусу на власних індивідуалістичних потребах. Тож зафіксовано характерну нарцисичну двоїстість: розщеплення між агресивністю (захистом ураженого чутливого у своїй самоцінності Я) та потребою належності (потребою в стосунку й підтвердженні особистісної значущості).

Також з'ясовано, що в констеляції рис Темної Тетради макіавеллізм перебуває в найбільш комплементарному стосунку взаємодоповнюючих змін із виявами садизму. Парадоксальність поєднання афіліативного й агресивного гумору в такому контексті свідчить про потребу привернення уваги та захоплення за допомогою жартів з акцентами емоційної (чи то фізичної) жорстокості.

Результати дослідження можуть використовуватися під час оцінювання якості побудови міжособистісної взаємодії та інтрапсихічних процесів у вимірі консультативної чи психотерапевтичної роботи.

Перспективою подальших досліджень є статистичне вивчення чинників вияву різних стилів гумору у контексті констеляції рис Темної Тетради та Світлої Тріади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Античні поетики: Арістотель. Поетика. Київ : Грамота, 2007. 168 с.
2. Unpacking more "evil": What is at the core of the dark tetrad? / A. Book, B.A. Visser, J. Blais, A. Hosker-Field, T. Methot-Jones, N.Y. Gauthier, A. Volk, R.R. Holden, M.T. D'Agata. *Personality and Individual Differences*. 2016. № 90. P. 269–272.
3. Bollas C. The shadow of the object: Psychoanalysis of the unthought known. New York : Columbia University Press, 2018. 224 p.
4. Contributions of psychopathic, narcissistic, Machiavellian, and sadistic personality traits to juvenile delinquency / H. Chabrol, N. Van Leeuwen, R. Rodgers, N. Sejourne. *Personality and Individual Differences*. 2009. Vol. 47. P. 734–739.
5. The international personality item pool and the future of public-domain personality measures / L.R. Goldberg, J.A. Johnson, R. Hogan, M.C. Ashton, C.R. Cloninger, H.G. Gough. *Journal of Research In Personality*. 2006. Vol. 40(1). P. 84–96.
6. Freud S. Humour. *International Journal of Psychoanalysis*. 1928. Vol. 9. P. 2–6.
7. Freud S. Jokes and their relation to the unconscious W. W. Norton & Company, 1990. 368 p.
8. The dark triad and normal personality traits / S. Jakobwitz, V. Egan. *Personality and Individual Differences*. 2006. Vol. 40. P. 331–40.
9. Kaufman S. The Light vs. Dark Triad of Personality: Contrasting Two Very Different Profiles of Human Nature. *Frontiers in Psychology*. 2019. P. 1–26.
10. Sources of variance in current sense of humor inventories: How much substance, how much method variance? In W. Ruch (Ed.), Measurement of the sense of humor [special issue] / G. Köhler, W. Ruch. *Humor: International Journal of Humor Research*. 1996. Vol. 9. P. 363–397.
11. Kohut H. The Analysis of Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders. Chicago : University of Chicago Press, 2009. 368 p.
12. Humor in Dark Personalities: An Empirical Study on the Link Between Four Humor Styles and the Distinct Subfactors of Psychopathy and Narcissism / J. Lobbestael, V.L. Freund. *Brief research report article*. 2021. P. 3–10.
13. Abusive supervision as a trigger of malevolent creativity: do the Light Triad traits matter? / O.F. Malik, A. Shahzad, A. Waheed, Z. Yousaf. *Leadership & Organization Development Journal*. 2020. P. 2–45.
14. Martin R. The Psychology of Humor: An Integrative Approach. Elsevier Inc., 2007. 472 p.
15. McWilliams N. Psychoanalytic Diagnosis: Understanding Personality Structure in the Clinical Process. New York City : The Guilford Press, 2011. 449 p.
16. The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism and psychopathy / D.L. Paulhus, K.M. Williams. *Journal of Research in Personality*. 2002. Vol. 36 (6). P. 556–563.
17. Ruch W. Who fears being laughed at? The location of gelotophobia in the Eysenckian PEN-model of personality. *Personality and Individual Differences*. 2009. № 46 (5–6). P. 627–630.
18. Positive emotion and the regulation of interpersonal relationships. Lawrence Erlbaum Associates Publishers / M.N. Shiota, B. Campos, D. Keltner, M.J. Hertenstein. *The regulation of emotion*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. P. 127–155.